

REUS I LA ROSA

La rosa és una flor molt comuna a les nostres terres, en les seves diverses variants boscanes o de jardí. Tant la flor com la planta, el roser, són molt presents a la cultura popular, a partir dels seus significats simbòlics, les seves propietats terapèutiques o el seu paper a la religiositat popular i a les festes.

El roser boscà creix de forma espontània, en forma d'arbusts, en horts i zones boscoses, i la seva flor és blanca, generalment, o rosada. Popularment se la coneix com a gavarrera i és la nostra rosa autòctona, estesa per tot el nostre país, i, per aquest motiu, la que ha arrelat més fortament a la nostra tradició cultural.

Per un altre costat tenim el roser cultivat, també estès arreu, majoritàriament en jardins. Les seves flors són més grans, amb més pètals i una coloració ben diversa, fruit del seu cultiu, característiques que es reflecteixen en els diferents noms de roses existents. Sembla ser que els grecs en foren uns grans conreadors i difusors, així com els romans i els àrabs, a més d'altres pobles.

Quant a la floració dels rosers, aquesta es produeix, sobretot, als mesos d'abril i maig, fet pel qual les roses són presents en moltes de les nostres festes d'aquestes dates des de l'antigor. I, així, la trobarem per la diada de Sant Jordi, el 23 d'abril; per la Mare de Déu de Montserrat, el 27, la «rosa d'abril» que canta el *Virolai*; per les festes de la Santa Creu, el 3 de maig; per les del Roser

de maig (el primer o el segon cap de setmana del mes); per la de Sant Ponç, l'11; per Santa Rita, el 22, o per les celebracions del Corpus, que s'escau en dates variables.

En el camp de les creences d'aquest moment de l'any, moltes lligades al festeig i l'amor, les roses també hi són presents. Així, per exemple, per fer aparèixer l'enamorat en els seus somnis, les noies fadrines collien una rosa blanca i la col·locaven sota el coixí. I hom creu que la gavarrera allunya el llamp de les persones i les cases, i per això, a pagès, se'n plantaven vora els masos; o que si es llancen els cabells d'una noia a un roser boscà la nit de Sant Joan, aquests li creixeran de forma abundosa.

Les roses han estat igualment molt usades per la medicina popular. Sobretot l'aigua de roses, que el poble creu que cura els mals dels ulls i els cops de sang, i és bona per a alleujar els mals de dents o de cap. I encara, que si hom pateix de sarna o ronya, aquestes desapareixen rentant-se el cos amb aquesta aigua.

Com d'altres plantes, la gavarrera també s'empra per al ritual de curació dels nens trencats (herniats) la nit de Sant Joan. I fins com a remei contra les mossegades de gos, perquè el seu nom científic, *rosa canina*, li va ser donat per la forma de les seves espines, semblants als ullals dels gossos, i hom creu que els gossos rabiosos corren a mossegar-la quan la troben.



Parada de roses al Mercadal.



Rosa emprada en un document que fa referència a la ciutat (segle XVII).



Escut de Reus en un plat de ceràmica de reflex metàl·lic, obrat a Reus, per a la vaixella municipal (segle XVII).



Més d'una vegada, la tronada acaba amb el dibuix d'una rosa.

REUS I LA ROSA

La tradició cristiana vincula la rosa amb Maria, sota l'advocació de Mare de Déu del Roser. La seva festa se celebra en dos moments de l'any: a la primavera, entre el 25 de març i finals de maig —la més antiga—, i a la tardor, el 7 d'octubre, instituïda pel papa Gregori XIII en commemoració del triomf cristià a la batalla de Lepant, el 1571. Per aquesta raó, dels pobles on se celebra la festa a l'octubre se sol dir que «...sempre fan coses,/ fan lo Roser/ quan no hi ha roses».

Sota la devoció del Roser van néixer al país moltes confraries. A la societat preindustrial, les confraries eren l'aixopluc de pràctiques festives que d'altra forma no haurien estat permeses —molts cops, l'Església maldava per prohibir-les—, però, sobretot, una forma d'associació que, més enllà del component de religiositat, del manteniment del culte i de la participació a les professons, procurava l'ajut als seus membres, en cas de necessitat —malalties o males collites—, ocupant-se dels enterraments, organitzant les festes...

Per a aconseguir els recursos necessaris per a complir les seves funcions, les confraries feien captes, dedicaven jornades de treball dels seus components, subhastaven coques als balls de plaça... Les noies de la confraria del Roser —anomenades majores, priores o pabordesses— cantaven a les festes del poble o a les familiars —com els bateigs i els casaments— acompanyant-se d'un pandero quadrat.

La rosa també té una presència destacada en el nostre llegendari. En les versions

contemporànies de la narració del cavaller sant Jordi vençant el drac per a salvar la princesa, hi sol aparèixer com a ofrena que aquest fa a la noia. Sens dubte, perquè la rosa és, avui, un dels símbols de la festa del 23 d'abril.

A Reus, però, encara hi ha una altra tradició que vincula estretament la rosa amb la ciutat. La versió més coneguda, de finals del segle XVIII, de la narració de l'aparició de la Mare de Déu de Misericòrdia a la pastoreta, el 1592, explica que aquella estampà una rosa a la galta de la noieta perquè els jurats de la vila se la creguessin i fessin el que aquesta els hi demanava, i, així, s'aturés la pesta. Fins i tot, la veu popular ha arribat a atribuir a aquest fet miraculós l'origen de l'escut de la ciutat, tot i que aquest ja existia de feia segles.

La rosa ha estat emprada, sovint, com a símbol que identifica un col·lectiu, una comunitat o un país. Hom parla de la “Rosa de foc” en referència a la Barcelona revolucionària de començaments del segle XX. També ha estat símbol de corrents místiques.

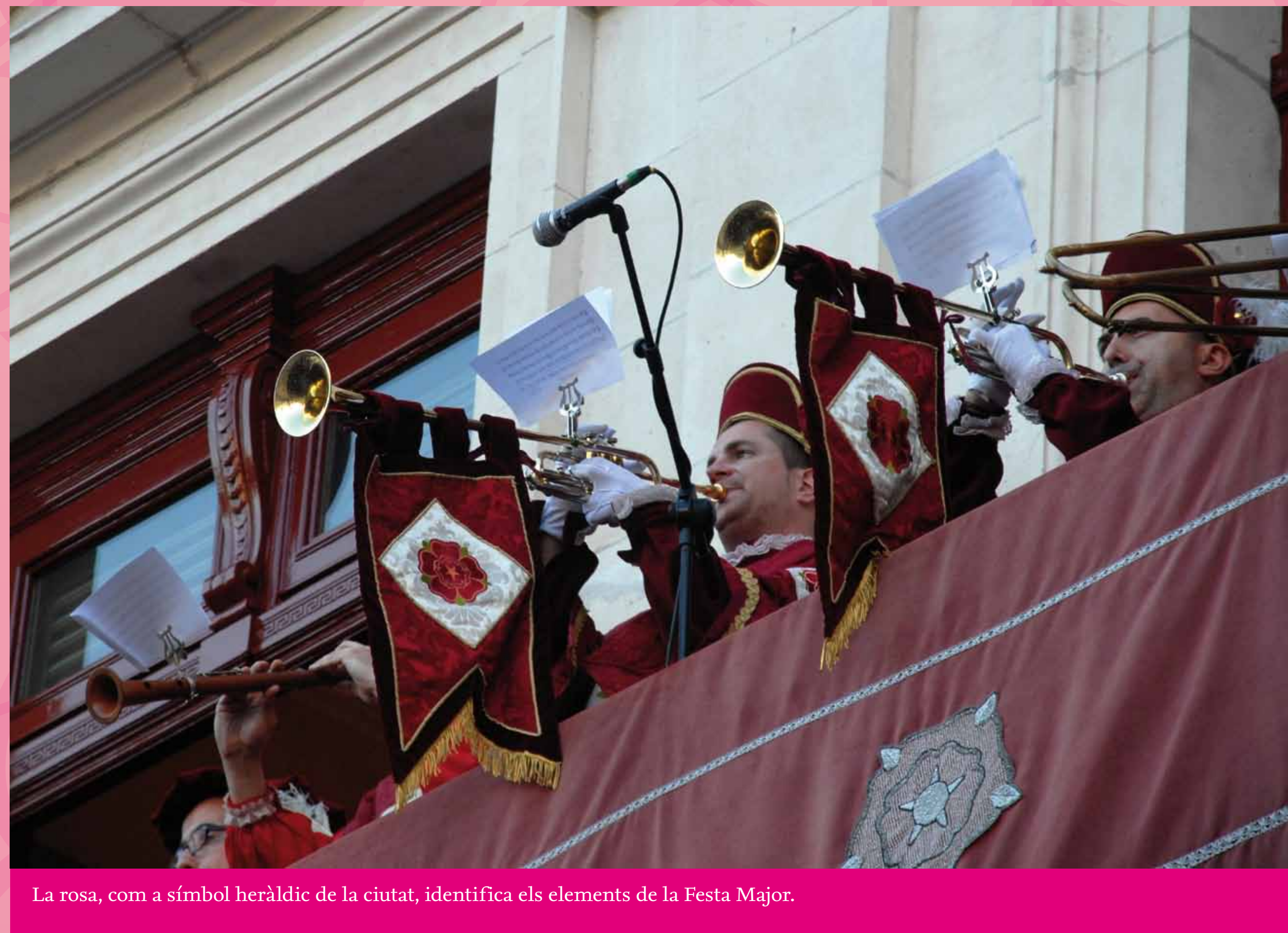
La rosa destaca —per ser la més freqüent— entre les figures florals que podem trobar als escuts, tant si són de persones com de comunitats. Aquests possibiliten la representació, d'una manera esquemàtica, dels trets que singularitzen una població o bé que permeten conèixer el seu nom; en aquest darrer cas en diem «armes parlants»: per exemple, és el cas del municipi de Roses, a l'escut del qual trobem tres roses.



Pandero, probablement de Mont-roig del Camp, conservat al Museu de Reus.



Representació del Ball de la Mare de Déu, l'any 2000.



La rosa, com a símbol heràldic de la ciutat, identifica els elements de la Festa Major.



Gallardet del Ball de Galeres.



Samarra del Ball de Pastorets.



Anca del Bou de Reus.



Mantell del Lleó de Reus.



La rosa dibuixada al quadre final de la tronada.



REUS I LA ROSA

La rosa és la figura que trobem a l'escut de Reus —i que n'ha esdevingut el seu símbol— des d'antic, des de fa més de sis-cents anys, almenys des de finals del segle XIV, si no abans.

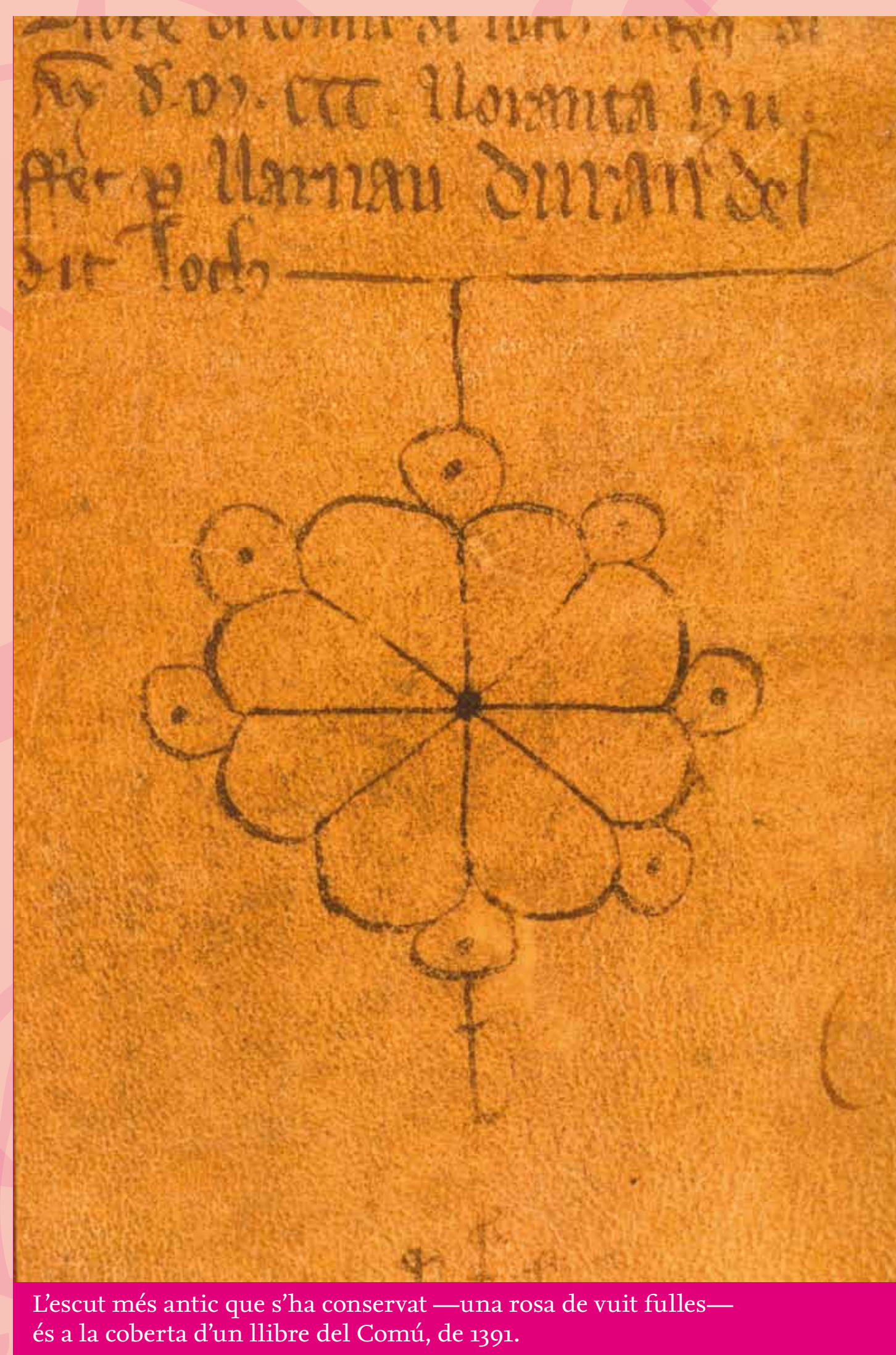
El primer escut de Reus que coneixem és de l'any 1391, conservat a la coberta d'un llibre de comptes del Comú (la qual cosa ens demostra el seu ús com a símbol de la població), i a partir d'aquell moment —i fins avui— la rosa ha estat sempre la figura central de l'escut.

Per què Reus adoptà una rosa com a escut és una qüestió que avui no sabem, però sí que coneixem algunes llegendes que ens ho volen explicar.

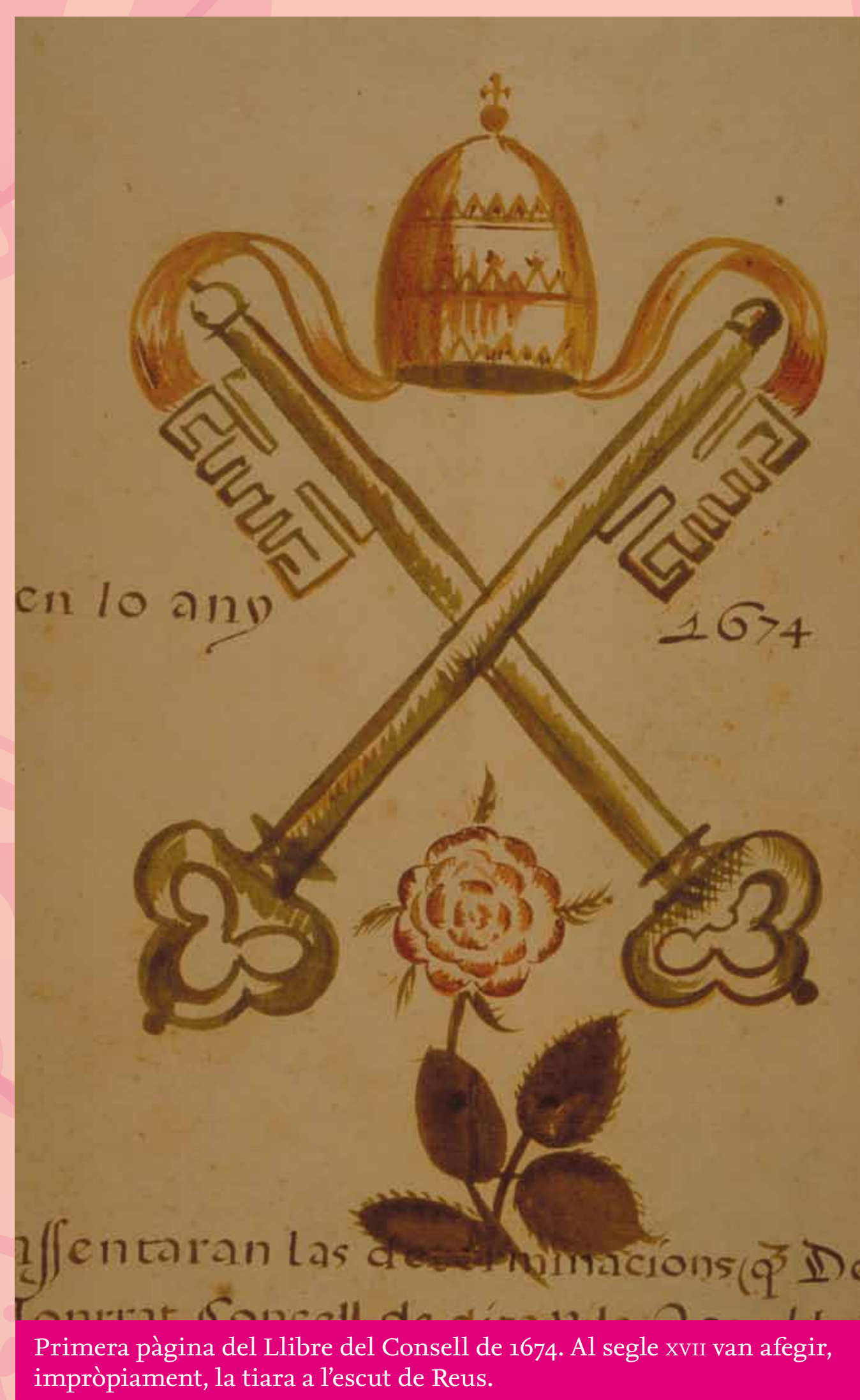
Una llegenda diu que fou el papa Gregori XI qui donà la rosa com a símbol identificador de la ciutat. Uns anys abans de ser papa havia estat el senyor feudal de Reus i llavors, a mitjan segle XIV, hi hagué un dur enfrontament entre Reus i l'arquebisbe (i Tarragona). Pere Roger de Belfort, que era el nom del futur papa Gregori XI, llavors donaria una rosa com les que tenia al seu escut perquè quedés clara la seva autoritat sobre la vila.

I una altra ens explica que la rosa té el seu origen en el senyal que la Mare de Déu de Misericòrdia deixà impresa a la galta de la pastoreta Isabel Besora per a demostrar a tothom la veritat de la seva aparició per a salvar els reusencs d'una pesta el 1592.

Per altra part, la representació de la rosa a l'escut reusenc ha variat al llarg del temps.



L'escut més antic que s'ha conservat —una rosa de vuit fulles— és a la coberta d'un llibre del Comú, de 1391.



Primera pàgina del Llibre del Consell de 1674. Al segle XVII van afegir, impròpiament, la tiara a l'escut de Reus.



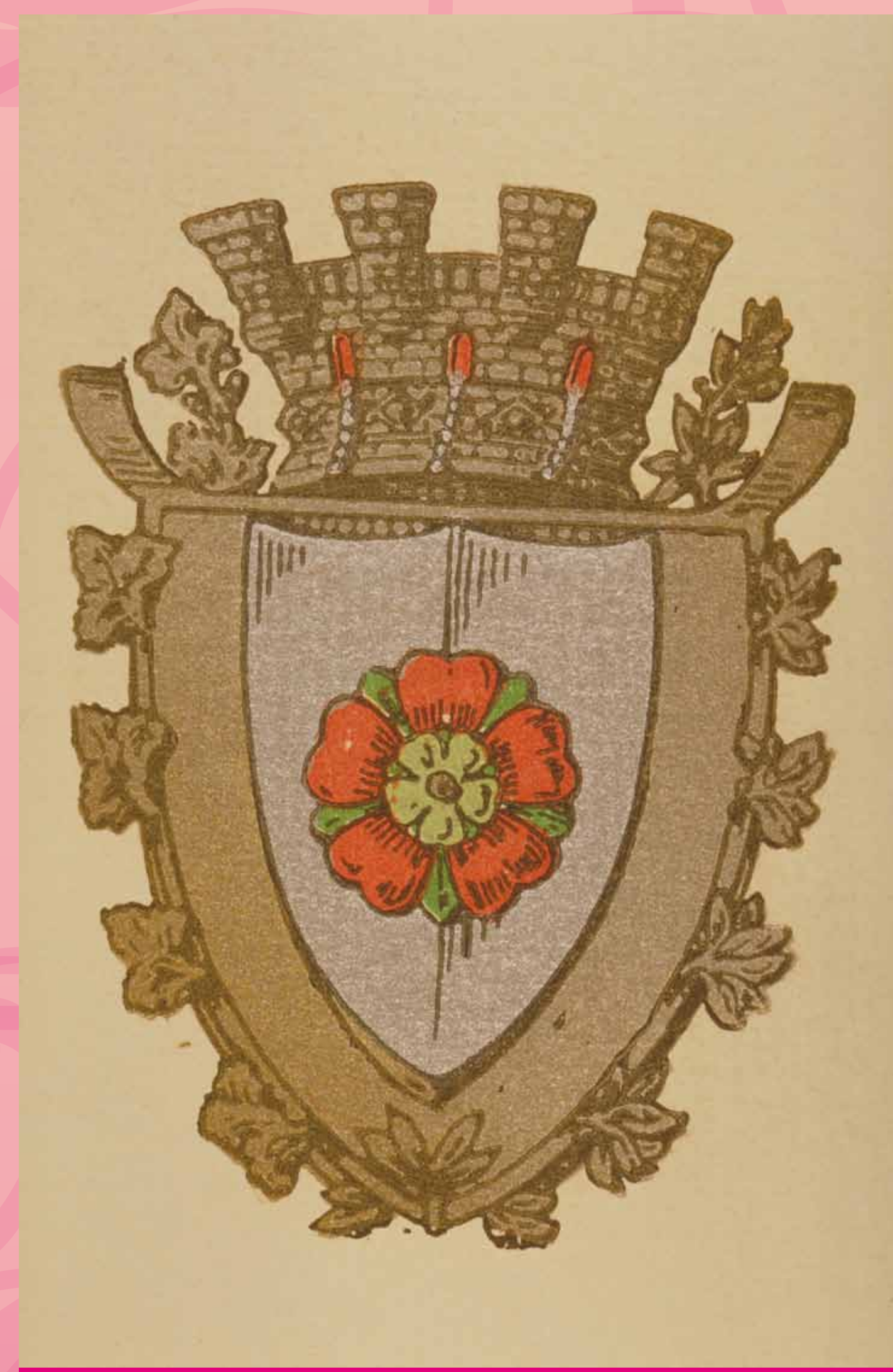
Escut que es va utilitzar en els passaports durant la Guerra del Francès, i encara fins a 1846.



Per a autenticar els documents, hom els segellava amb l'escut, com aquest, del segle XVIII.



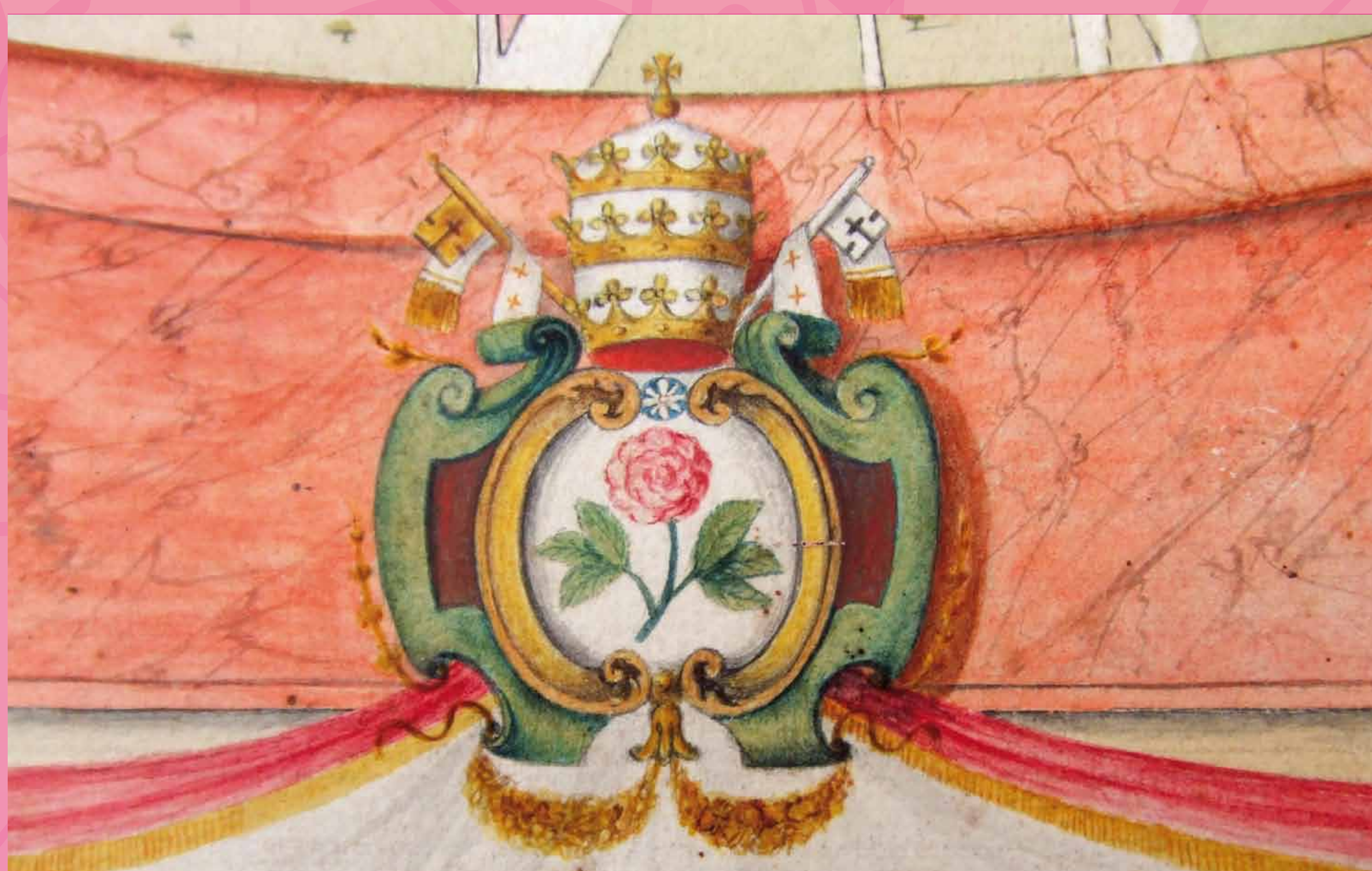
Escut que figura a la bandera de la ciutat, de 1774, conservada al Museu.



A partir de 1800 l'escut es representà seguint criteris heràldics. S'empra definitivament la rosa de cinc pètals.



Escut datat el 1803, en una làmina sobre Misericòrdia.



Escut en un plànol de la vila de 1829.



Arran de la concessió del títol de «ciutat esforçada», al primer terç del segle XIX, s'afegí la figura d'Hèrcules a l'escut. Encara es pot observar a la plaça que porta el nom d'aquest heroi mític, o en aquest escut que culminava la façana de l'Ajuntament, actualment al Museu.

REUS I LA ROSA

La representació de la rosa a l'escut ha variat amb el temps. La primera, la de 1391, és de vuit pètals i de disseny molt simple, i avui la podem veure reproduïda a les rajoles de la plaça del Castell. Més endavant la trobem amb un nombre divers de pètals i, fins i tot, representada al natural, amb tija i fulles. A finals del segle XIX s'adoptà la rosa de cinc pètals que ha arribat fins avui.

També, amb el pas dels segles, s'hi han afegit altres peces heràldiques, com ara les claus de sant Pere al segle XV i fins, impròpiament, una tiara al segle XVII. Algunes s'hi han incorporat durant un temps limitat, com ara l'àliga i els lleons (com a símbol de ciutat i que en el futur es podrien recuperar), l'Hèrcules (que simbolitzava l'esforç i es va fer servir quan Reus va rebre el títol de «ciutat esforçada»), un castell (que simbolitzava la baronia de Mascarbó), i encara d'altres.

La rosa que tenim avui a l'escut, i que podem definir com a rosa heràldica (de cinc pètals), es pot descriure —segons el llenguatge heràldic, que és com cal fer-ho amb els escuts— de la següents manera: «una rosa de gules (vermella), botonada d'or (groc) i barbada de sinople (verd)». El botó n'és la part central i la barba, els sèpals.

Fora de casa nostra cal recordar, per exemple, que és el símbol de dues dinasties angleses, la Casa de Lancaster —representada per una rosa vermella— i la Casa de York —representada per una rosa blanca—, que s'enfrontaren al segle XV pel tron d'Anglaterra. Al final de la guerra, i com a fusió d'ambdós símbols, nasqué la rosa Tudor, nom de la nova dinastia, vermella i blanca.

I als nostres dies, la rosa roja, agafada amb el puny, és el símbol del socialisme democràtic, emprat arreu.



Escut de 1601. Figurava damunt la porta de l'antic ajuntament (actualment a la seva part posterior, al carrer d'Aleus).



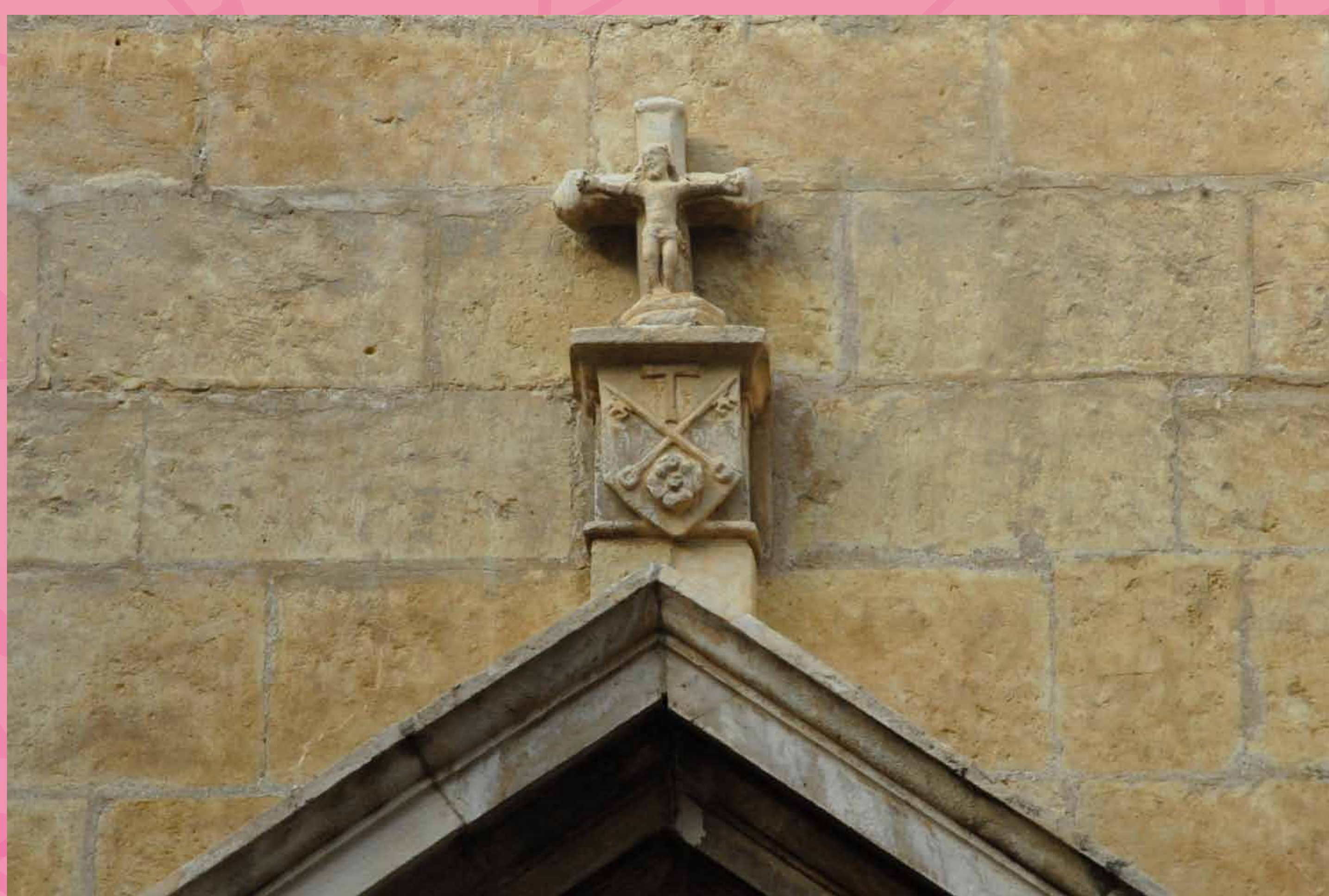
Escut de la façana de l'antiga casa del campaner (segle XVII).



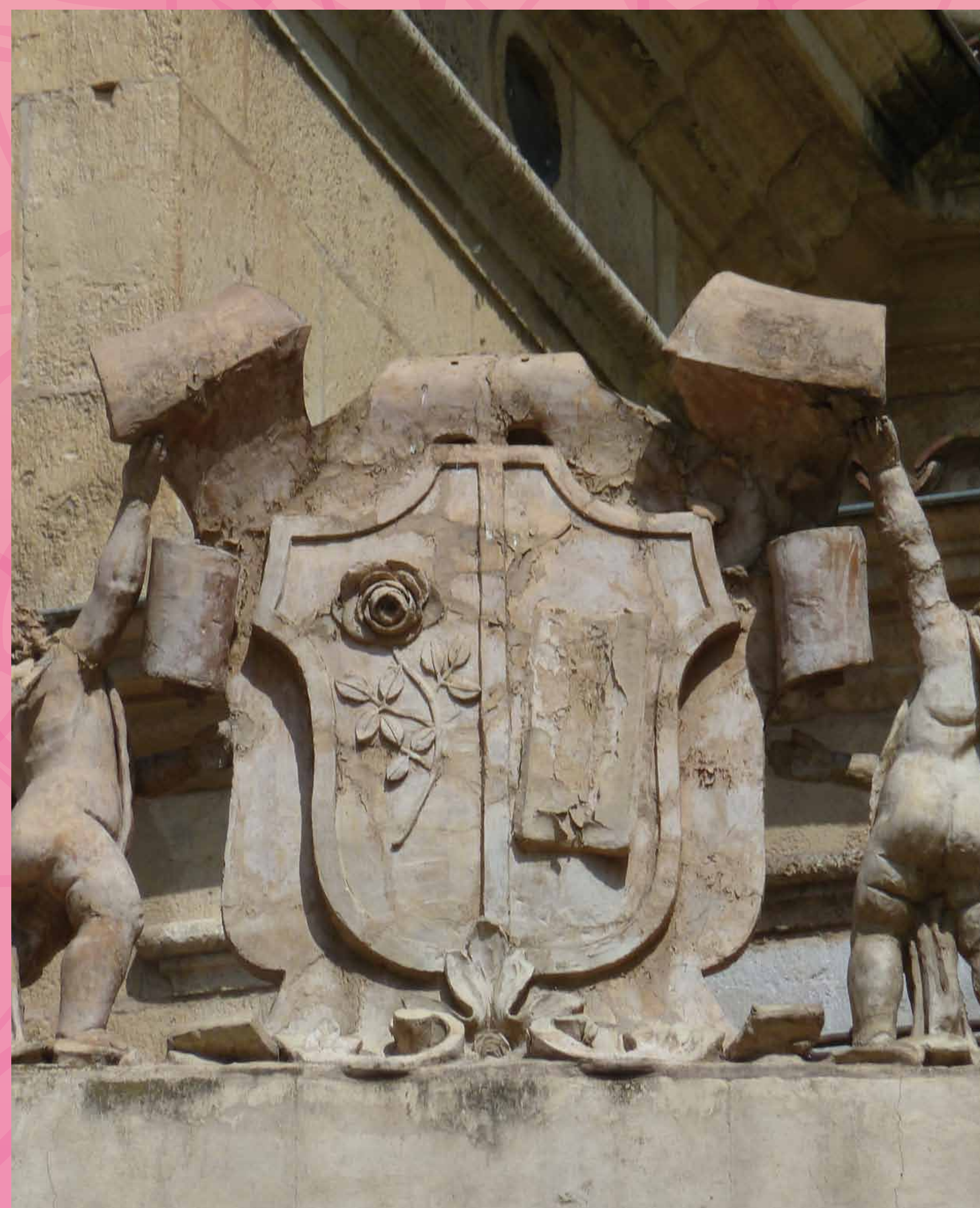
Escut damunt la porta del molí de la Vila, de començaments del segle XVIII, al passeig de la Boca de la Mina.



Escut a la font de la plaça de la Sang, de 1788.



Les representacions de l'escut a la Prioral, tant a la porta principal com al campanar, inclouen un element propi de l'arquebisbat, com és una tau.



Escut a les antigues Pelxateries, de mitjan segle XIX. El llibre podria representar la Constitució.